

Watson RA, aangenaam!

Martijn Zoet en Eric Mantelaers

Jarenlang was het vak van accountant vastomlijnd, voorspelbaar en goudgarant. Ofschoon dit waarschijnlijk inmiddels voor vrijwel elk vakgebied geldt, is dit momenteel zeker voor de accountancy niet meer het geval. Het vak van accountant en zeker haar toekomst is allesbehalve voorspelbaar, helder en zeker. Vroeger gaf het afronden (en eigenlijk al het volgen) van de accountantsopleiding toegang tot een van de vele accountantskantoren en daarmee tot een goede baan. Niet in de laatste plaats gebeurde dit vanwege een oligopolie op basis van titels.

Hoe ziet het bos en de bomen van het toekomstige accountantsberoep eruit?

Thans moet worden geconcludeerd dat het hebben van een accountantstitel niet zondermeer betekent dat je via gebaan-de paden binnen het accountantskantoor uiteindelijk (daar) je pensioen gaat bereiken. Ofschoon er de laatste jaren ontzettend veel wordt gepubliceerd over disruptieve technologieën en de gevolgen voor het accountantsberoep, lijkt het erop dat dit de gemiddelde accountant nog nauwelijks deert noch bezighoudt. Niet uitgesloten is dat dit mede het gevolg is van een informatie 'overload', waardoor de van nature toch al wat volgzaam en behoudende accountant een afwachtende houding aanneemt, in de hoop later geïnformeerd te worden over de werkelijke gevolgen van de in deze onheilspellende artikelen beschreven disruptieve ontwikkelingen voor zijn omgeving.

Via het bruggetje van de informatie 'overload' maken we de overstap naar de inhoudelijke oorzaken van de gigantische veranderingen in de accountancy. Van – in eerste instantie – een beroep dat 'in beton gegoten was', naar een beroep dat (thans) sterk zoekende is, naar een toekomstig beroep dat zich opnieuw moet (en in kansen denkend: mag) uitvinden. Welke informatie over technologieën en data en de gevolgen voor het beroep zijn relevant en noodzakelijk om tot ons te nemen? Hoe ziet het bos en de bomen van het toekomstige accountantsberoep eruit? Belangrijke partijen die hierover nadenken zijn onder andere de internationale federatie van accountants (IFAC) en de International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB). Een werkgroep van deze laatste organisatie heeft zeer recent een 'request for input' gepubliceerd met de titel 'Exploring the Growing Use of Technology in the Audit, with a Focus on Data Analytics'. Het doel van de publicatie (september 2016) is enerzijds het informeren

van stakeholders over de werkzaamheden van de werkgroep inzake 'the effective and appropriate use of technology, with a focus on data analytics, in the audit of financial statements' en anderzijds het verkrijgen van input van stakeholders aangaande de vraag 'whether all of the considerations are relevant to the use of data analytics in a financial statement audit have been identified'. De Data Analytics Working Group (DAWG) geeft in deze publicatie een uiteenzetting van het waarom van de 'Growing Use of Data Analytics and Related Technology Advancements in the Audit'. Ze legt een relatie met de ISAs (internationale controlestandaarden), ze gaat in op specifieke zaken voor SMEs en SMPs (cliënten en accountantskantoren in het MKB-segment), concludeert 'Optimism', maar benoemt desondanks een aantal 'Unanswered Questions', zijnde een aantal omstandigheden en factoren die impact hebben op het gebruik van data-analyse in de accountantscontrole:

Data acquisition (toegang tot, opslaan en verwerken van grote hoeveelheden data);

Conceptual challenges (accountant stelt vragen en vraagt data die in het verleden nooit gevraagd zijn);

Legal and regulatory challenges (beveiliging, privacy en andere juridische aangelegenheden);

Resource availability (de beschikbaarheid van 'data scientists');

How regulators and audit oversight authorities maintain oversight (hoe wordt toezicht gehouden, rekening houdend met beperkte ervaring bij de toezichthouder?);

The investment in re-training and re-skilling auditors (traditioneel geschoolde accountants moeten getraind worden in de toepassing van 'data analytics').

De IAASB en de werkgroep 'Data Analytics' zijn het waard om te blijven volgen in dit kader. Dat geldt natuurlijk voor onze beroepsverenigingen. In Nederland hebben we de NBA die in dit kader ook een werkgroep in het leven heeft geroepen en in Amerika hebben we de AICPA (American Institute of Certified Public Accountants) die in 2015 het lijvige, doch zeer interessante rapport 'Audit Analytics and Continuous Audit, Looking Toward

the Future' heeft uitgebracht. Veel aandacht voor zaken als continuous auditing en assurance, continuous monitoring en data analytics, maar vooral voor de 'Evolution of Auditing: From the Traditional Approach tot he Future Audit' (Essay 3, vanaf pagina 71). Zonder andere auteurs van dit document te kort te doen, noemen wij n het bijzonder dr. Miklos A. Vasarhelyi die zich erg actief toont ten aanzien van dit onderwerp in het algemeen, maar in deze publicatie in het bijzonder.

De IAASB en de werkgroep 'Data Analytics' zijn het waard om te blijven volgen

Een onderwerp dat overigens verder in deze publicatie aan de orde komt, is het issue 'Automating the Audit' (pagina 77). En zo komen we bij het onderzoeksonderwerp dat beide auteurs van dit artikel bindt. Binnen het lectoraat 'Optimaliseren Kennisintensieve Bedrijfsprocessen' dat onder leiding staat van dr. Zoet doet Mantelaers onderzoek naar de mogelijkheden om accountantstaken en –beslissingen te automatiseren en wellicht te robotiseren. Na een uitgebreide inventarisatie van het onderdeel 'Bankruptcy Prediction' worden thans andere belangrijke taken en beslissingen beoordeeld, waaronder bijvoorbeeld de risicoanalyse. Binnen dit lectoraat wordt intensief samengewerkt en wordt kennis gedeeld door onder andere (inhoudsdeskundige) accountants en ervaren data analisten. Deze intensieve en multidisciplinaire samenwerking is de sleutel tot de poort van de toekomst. Binnen onderzoeks- en kennisinstituten, binnen beroepsorganisaties, maar vooral binnen de accountantskantoren.

Wat is de 'State of the Art' als we het hebben over het 'moderne' accountantsberoep en de toepassing van data-analyse? Ten aanzien van Big Data heeft Dan Ariël (2015) de volgende beeldspraak gebruikt: 'Big data is like teenage sex: everyone talks about it, nobody really knows how to do it, everyone thinks everyone else is doing it, so everyone claims they are doing it'. Deze beeldspraak zou weleens niet alleen voor 'Big data' kunnen gelden, maar ook voor de 'moderne' accountantscontrole. Dus, nu concreet! Welke technieken kunnen concreet en praktisch worden toegepast in de accountancy? Wie overleeft in het grote ondoorzichtige bos van de toekomstige accountancy?

Er zijn velen technieken die voor de huidige accountant praktijk een rol spelen: sciences, data analytics, process mining, continuous assurance, continuous auditing, robotisering, blockchain en smart services zijn maar een selectie uit de vele technieken en methoden. De ruimte in dit artikel laat het helaas niet toe om elk technologie te beschrijven en de context naar de accountantspraktijk vast te leggen. Daarom is er voor gekozen om in dit

artikel stil te staan bij drie technologieën: data analytics, process mining en de blockchain.

Data Analytics wordt te vaak gezien als het selecteren van het juiste algoritme om het daarna los te laten op een grote hoeveelheid data. De resultaten zijn in dat geval vaak niet de gewenste. Hoe komt dit? Iedereen die verstand heeft van data analytics zal u uitleggen dat de twee belangrijkste stappen van data analytics zijn: 1) het snappen van de business en 2) het snappen van de bijbehorende datastromen. Nu eerlijk, bent u zich op dit moment bewust van de beslissingen die u maakt en de data die u hierover verzamelt? Als het antwoord op deze vragen nee is, hoe denkt u dan de verbanden te kunnen gaan zien? En deze verbanden zijn noodzakelijk om de betreffende beslissingen steeds verder te verbeteren en uiteindelijk over te dragen aan een geautomatiseerd systeem. In de medisch wereld is het in kaart brengen van beslissingen en het verzamelen van data begonnen. Dit zorgt ervoor dat diagnoses veel accurater zijn en ook 'dr.' Watson wordt op deze manier gevoed. Denkt u dat het menselijk lichaam in al haar facetten veel eenvoudiger is dan een organisatie? Dat mag, maar dan kunt u over vijf jaar de geautomatiseerde beslissingen inkopen bij uw concullega!

Een andere magisch begrip is **Process Mining**. Process Mining is een set van methoden en technologie om de werkelijke uitvoering van de processen van een organisatie te visualiseren. Een andere manier om naar process mining te kijken is dat het een specifieke set van methoden en technologieën binnen het domein data mining is. Interessant? Maar wat heeft u als accountant aan deze methoden en technologie? Het einddoel is continuous auditing. Maar van vandaag op morgen een volledig continuous auditing practice inrichten is net als het magisch gebruiken van algoritmen een illusie. Maar hoe realiseert u dan continuous auditing? Een korte routebeschrijving. Kies een proces gerelateerd analyse-onderwerp en een specifieke klant. Bijvoorbeeld de snelheid van betalingen bij klant X of functiescheiding bij klant Y. Op basis van deze informatie wordt de data uit het systeem gehaald die u kunt analyseren met behulp van een process mining tool. Wat is er gebeurd tijdens dit proces? Er is een zoektocht naar de data in de systemen geweest en er is een koppeling gemaakt tussen de originele vraag en deze data. We kunnen nu dus zien of er een verschil in de snelheid van betalingen heeft plaatsgevonden. Wat als we data nu live kunnen koppelen en vraag-continue kunnen beantwoorden? Dan hebben we een continuous auditing gerealiseerd voor één klein onderdeel van de organisatie. Vanuit hier kan de ontwikkeling zich voortzetten totdat de gehele organisatie continue wordt geaudit. En een hoop informatie heeft u al, want u kent allemaal de basisbeginselen van administratieve organisatie (AO) en uiteindelijk is continuous auditing gewoon AO 4.0 en process mining helpt u dit te bereiken. Maar dan moet u wel stoppen met praten en er mee beginnen!

In dit artikel moet natuurlijk de hype van dit moment genoemd worden: **De blockchain**. Wat heeft u als accountant aan de blockchain? Hier is een hype antwoord mogelijk: de blockchain zorgt ervoor dat u straks bij het UWV staat of een eerlijk antwoord: de blockchain gaat uw praktijk raken en deels automatiseren, maar de echte 'killer' use-case in accountancyland moet nog ontwikkeld worden. Hier wordt hard aan gewerkt en in augustus heeft een meeting plaatsgevonden tussen Deloitte, E&Y, KPMG, PwC en het American Institute of Certified Public Accountants om te kijken of ze gezamenlijk een consortium kunnen creëren om te experimenteren met blockchain. De banken zijn iets verder en hebben hun eigen consortium R3CEV waar meer dan 50 banken aan deelnemen. Wilt u iets met de blockchain? Heel goed!

Maar u moet er wel goed op letten dat u ook een situatie kiest waar de blockchain zijn echte waarde kan tonen. Hoe ziet deze situatie in de basis eruit? In deze situatie is er een administratie die gedeeld wordt met meerdere partijen. Elke van deze partijen kan in de administratie schrijven maar er is geen gezamenlijk belang / gemene deler om de administratie op orde te houden. Ook is er geen 'trusted party' buiten de schrijvende partijen aanwezig die dit gezamenlijk belang behartigt. De 'trusted party' wordt in dat geval de blockchain. Herkent u een situatie dan heeft u een case waarin de blockchain een toegevoegde waarde kan leveren.

Op 29 november 2016 verzorgen beide auteurs een praktische PE-sessie (4 PE punten) waarin de 'State of the Art' aangaande de 'moderne' accountantscontrole wordt behandeld. In dit kader wordt verwezen naar een advertentie dienaangaande elders in dit blad.

Hoe ziet het bos en de bomen van het toekomstige accountantsberoep eruit, wie overleeft en wie komt er uiteindelijk uit tevoorschijn? Watson RA, aangenaam! Boswachters stroop uw mouwen op, aan de slag!

Dr. Martijn Zoet (L) is als lector verbonden aan het lectoraat van Zuyd Hogeschool.

Eric J.H.J. Mantelaers RA CISA C/CISO (R) audit partner RSM Nederland Accountants N.V., docent accountantsopleiding Maastricht University, lid van het lectoraat van Zuyd Hogeschool en PhD fellow Open Universiteit.

De auteurs hebben dit artikel geschreven op persoonlijke titel.

PE-Cursus: Auditors, accountants and the digital disruption

In deze 3,5 uur durende PE-sessie wordt u, dicht bij huis, effectief en efficiënt meegenomen in de zich snel ontwikkelende wereld van de accountant, waarin een doorkijk wordt gegeven van zowel de controlerende als de samenstellende accountant uit het verleden, het heden en de toekomst.

In deze veelomvattende sessie wordt op basis van de onlangs ingevoerde nieuwe CEA-normen een overzicht gegeven van de verschillende soorten accountants en de toekomstige opleidingsvereisten welke toereikend beogen te zijn voor de accountant van morgen. Rekening houdend met de verschillende taken van de accountant zoals controleren, samenstellen en adviseren zal een historisch overzicht worden gegeven van de wijzen waarop deze werkzaamheden werden, worden en zullen worden uitgevoerd. Hierbij kan gedacht worden aan de ontwikkelingen van de controleaanpak, maar ook de wijze waarop accountant jaarrekeningen samenstelt. Vervolgens wordt uitgebreid ingegaan op de technologische ontwikkelingen waarmee de accountant in zijn beroepsuitoefening (zowel 'tooling' als bij zijn cliënten) te maken krijgt. Vanzelfsprekend komen we dan uit bij zaken als Data Science, Data Analytics, Process Mining, Data Mining, Continuous Assurance en Robotisering.

Er wordt ingegaan op de technische aspecten hiervan, maar ook worden praktische toepassingen benoemd van deze – in veel gevallen – containerbegrippen. Hoe wordt in de regelgeving omgegaan met Data Analytics? Dient de HRA te worden herschreven en wat zijn de internationale ontwikkelingen in dezen? Tot slot wordt – interactief – aandacht besteed aan de accountant en de accountantsfirma van de toekomst. Een dalend aantal controleplichtige bedrijven, nieuwe opleidingseisen voor de accountant, andere disciplines in een controleteam, accountantskantoren die in handen komen van Google of van een bank, enzovoort. Hoewel de titel van deze sessie ('disruption') anders zou doen vermoeden, is er een toekomst voor de accountant, mits en tenzij.....

Datum:	dinsdag 29 november 2016
Locatie:	Zuyd Hogeschool
Inleiders:	Dr. Martijn Zoet Eric J.H.J. Mantelaers RA AA CISA C/CISO
Aantal PE punten:	4
Prijs (exclusief BTW):	€ 290
Tijd:	15.30 tot 20.30
Vragen kunt u stellen via:	diana.wetzels@zuyd.nl